

DEZBATERI PE MARGINEA UNEI LEGI A MUZEELOR (1931—1943)

Reglementată numai tangențial prin dispoziții și acte juridice care se destinau, de regulă, ca subiect monumentelor istorice¹, activitatea muzeelor a resimțit nevoia unei legi speciale. Pe măsură ce muzeele din țara noastră și-au conturat și stabilit, mai ales în urma desăvârșirii unității naționale, profilul tematic, structura și atribuțiile, deci putînd vorbi despre o politică în acest domeniu, o jurisdicție specială se impunea. Ea era cerută de oamenii care se străduiau în diverse colțuri din țară să constituie instituții muzeale, era vizibilă, în același timp, pentru cei ce conduceau destinele culturale naționale.

Din însărcinarea lui N. Iorga, la 26 mai 1931, Marius Bunescu prezenta un Raport privind organizarea muzeelor. În acest document, sublinia că „Muzeul Național este cel pentru fondarea căruia trebuie să se facă mai întâi și în modul cel mai urgent îndreptate eforturile noastre. El s-ar construi în centrul orașului sau la începutul Șos. Kiseleff. Construcția ar trebui să fie cît se poate de modernă așa ca în sistemul de iluminat, de încălzit, în proporțiile sălilor de expoziție să se țină seamă de toate cerințele muzeografice moderne“. Apoi — afirmă raportorul — un muzeu al artelor decorative și aplicate, realizat cu concursul industriei, altele ca cel făcut de R. Vuia la Cluj, ar da un contur mai clar, tematic și ca profil, muzeografiei românești². Ca urmare a unui asemenea curent de idei, la 23 noiembrie 1931, are loc o consfătuire la care participă Em. Bucuța, director la arte, Ion Minulescu și I. Teodorescu-Sion, inspectori generali, A. Maniu, inspector și I. Pașa, secretarul inspectoratului, în care se analizează o serie de aspecte ale activității muzeale — o statistică a muzeelor și colecțiilor, studierea legislației muzeelor străine, realizarea unor inventare ale unităților, mijloace optime de atingere a scopului educativ, revizuirea statutelor muzeale — toate avînd drept obiectiv un viitor proiect de lege pentru muzeu³.

Așa și într-un astfel de context s-a născut, în asociație cu bibliotecile, și ele rămase în afara unei reglementări, *Legea pentru organizarea bibliotecilor și muzeelor publice comunale*⁴. Legea din 1932, datorată în primul rînd lui Nicolae Iorga, aduce progrese în stabili-

¹ În acest sens vezi legile pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice (1892, 1913, 1919) și singura expresă pentru activitate muzeală, respectiv Decretul 1648, 23 XI/1864 privind înființarea Muzeului Național de Antichități.

² Referat M. Bunescu, în Arhiva Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, Direcția Artelor, Dos. 14/1931, Arh. Stat. Buc.

³ Vezi Proces-verbal nr. 1, în Arh. Min. I.P., Dir. Art., Dos. 8/1931, Arh. Stat. Buc.

⁴ Legea votată de senat la 29 martie 1932 și publicată în Monitorul oficial nr. 89 din 14 aprilie 1932.

rea unei gândiri unitare, impune muzeul în fața națiunii. În expunerea de motive, semnată de savant, se spune: „Învățămîntul nu se capătă numai prin cărți, care în fond nu sunt decît surogate, ci prin vederea de-a dreptul a lucrurilor. De aici nevoia muzeelor și de lăcașuri ale muzeelor inspiratoare... Dacă voiu fi înțeles și urmat, votarea lui pe de o parte va împiedeca pierderea ireparabilă a comorilor rămase după atîta pricepere și atîta vandalism și va adăugi esențial la adevărata cultură a poporului românesc.

Dar să ne grăbim să adăugăm că acest proiect are și un alt sprijinitor: Ștefan Mețeș, în calitatea sa de subsecretar de stat la Ministerul Cultelor și Artelor și, în primul rînd, un autor, Ion Andrieșescu, cunoscutul arheolog. Acesta, într-o scrisoare din 10 august 1940, îi scrie ministrului Educației Naționale, Cultelor și Artelor: „La nr. 35696 din 31.VII.1940 — dată la care ministerul lansase invitația de colaborare la un nou proiect de lege — am onoarea a vă aduce la cunoștință că cu toate silințele depuse, n-am putut găsi printre hîrțile mele, anteproiectul ce am întocmit acum 8 ani, la legea de organizare a muzeelor de la noi, în calitatea ce aveam atunci de director al Muzeului Național de antichități, special invitat a face acest lucru, anteproiect ce rezuma și în mare parte cuprinde și astăzi, toate părerile mele în ce privește această mult însemnată chestiune, a cărei rezolvare se așteaptă de atîta vreme. Anteproiectul a fost prezentat Părintelui St. Mețeș, pe atunci subsecretar de stat la culte și arte, la 23 febr. 1932. Adoptat, cu foarte mici modificări, a fost unit cu un alt proiect, asupra Bibliotecilor. Consiliul Legislativ și-a dat avizul la 15 martie același an, cu nr. 65. Proiectul a trecut, tipărit, la senat, cu o expunere de motive a domnului N. Iorga, atunci ministru al Instrucțiunii etc., raportor fiind dl. [Al.] Lascarov-Moldovanu. La Senat însă, Comisiunea VI a Învățămîntului și Artelor a suprimat o bună parte a dispozițiilor formulate de mine, așa zice chiar pe cele mai principale, dînd o înfățișare cu totul trunchiată și deosebită părerilor mele de atunci, și, în mare parte și de acum... Mulțumind foarte mult pentru atențiunea ce mi s-a dat consultîndu-mă, vă rog să primiți... I. Andrieșescu”⁵.

Ce aducea nou, pentru muzee, această lege, doar pe jumătate destinată lor? În primul rînd subordonarea tuturor instituțiilor muzeale Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor (art. 11); apoi controlul de stat asupra tuturor obiectelor muzeale ca și asupra comerțului cu antichități, a colecționarilor, chiar dreptul de preempțiune în caz de vînzare (art. 12). Legea prevedea aprobarea oricărei înființări de instituție muzeală de către Consiliul Superior al Muzeelor (art. 22) și că muzeele se consideră instituții de cercetări științifice, avînd personal cu pregătire academică (art. 16). Aceași lege definește obiectul de muzeu ca „tot ceea ce poate lămuri și ilustra trecutul și progresele civilizației noastre de la preistorie și pînă în vremea de față: obiecte preistorice de tot felul, obiecte și inscripțiuni greco-romane sau barbare medievale, manuscripte și tipărituri, monete de tot felul, icoane și tot felul de obiecte și podoabe bisericești, tablouri de zugrăvi și pictori, precum și orice obiecte și relievi de artă în legătură cu evoluția vieții istorice și artistice”⁶. Încă 3 elemente se cer a fi relevate la legea din 1932, și anume: conducerea muzeelor trebuie pusă în legătură cu CMI (ex-

⁵ Scrisoare, cu antetul Universitatea București, Facultatea de filosofie și litere, Seminarul de arheologie și preistorie, 10 august 1940, în Arhiva Ministerului Cultelor și Artelor, Direcția Artelor, Dos. 116, 1940, f. 54, Arh. Stat. Buc.

⁶ Din definiție (art. 4) sînt excluse bunurile din clasa științei și tehnicii, cele etnografice și de artă populară, din a științelor naturii.

cepție făcînd muzeele de științe naturale) (art. 23), dovadă a unor reglementări anterioare și, desigur, a subiectivității președintelui aceluia organism, respectiv N. Iorga; cercetările din Dobrogea se puneau sub conducerea unui profesor universitar de specialitate (art. 17)⁷; posibilitatea organizării de cursuri speciale de muzeografie pentru specialiștii din muzeu (art. 25), element ce va deschide porțile Școlii de arhivistică și muzeografie.

Din scrisoarea lui I. Andrieșescu reiese părerea de rău privitor la respingerea unor elemente pe care le susținea. Care sînt acestea? Consultînd Proiectul de lege, al cărui autor l-am citat deja, remarcăm că art. 18 propune înființarea a 5 direcțiuni regionale pentru muzeu (în genul Inspectoratelor regionale ale teatrelor) la Iași, Cluj, Cernăuți, Chișinău și Constanța. Măsura sugerată — aidoma legii pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice din 1919 — ținea cont de noua situație teritorială a țării, descentralizînd excesiv încărcata și birocratică administrație. O alta, cînd discută compoziția Consiliului Muzeelor⁸, I. Andrieșescu propune ca din acesta să facă parte și directorii muzeelor etnografice din Cluj și București, un profesor de istoria artei de la Universitatea din București, doi reprezentanți ai muzeelor minoritare, propunere substanțial modificată. În Proiectul amintit mai figura și un alt deziderat: înființarea unui buletin al muzeelor (art. 34), care de asemenea n-a fost cuprins în textul de lege aprobat.

Cum era privită această lege, care, neîndoielnic, constituie un pas important în reglementarea și direcționarea activității muzeale, ne arată unii din cei mai activi muzeografi români din epocă.

Încă în anul următor, la 18 oct. 1933, fiind condusă direct de Dim. Gusti, ministru la culte și arte, are loc o conferință a directorilor de muzeu⁹, în cadrul căreia se dezbate probleme legate de profilul muzeelor, nevoia realizării unui catalog, o redistribuire a pieselor conform profilului fiecărei unități, urmată de o alta, la 23 oct., cînd se definitivează diversele probleme legate de activitatea muzeală¹⁰. Ambele consfătuiri — care nu vor fi ultimele — au în vedere și pregătirea unei noi legi pentru muzeu¹¹.

Al. Tzigara-Samurçaș, într-o scrisoare determinată de inițiativa de legiferare din 1940, scrie: „Situația muzeelor din țară este, astăzi, din cele mai confuze: căci legea pentru organizarea bibliotecilor și muzeelor publice comunale din 14.IV.1932 n-a rezolvat chestiunea, rămîind inoperantă. Astfel în București avem după lista oficială, publicată în română și franceză, nu mai puțin de 18 (optsprezece) așa-zise muzeu, fără ca în realitate să avem unul singur, care să merite acest nume [...] Lăsînd cu totul la o parte muzeele științifice și pe cele militare, ne vom ocupa deocamdată de muzeele de artă. Muzeele de artă sunt

⁷ Măsura avea sorgintea în Legea conservării și restaurării monumentelor publice (1892) și cea pentru descoperirea monumentelor și obiectelor antice (1892), inspirate, ambele, de Gr. Tocilescu, G. Murnu, V. Pârvan și I. Andrieșescu vor urma întru totul aceste prevederi. Ea a avut repercusiuni asupra dezvoltării normale, autonome, a Muzeului Regional din Constanța.

⁸ Compoziția Consiliului Muzeelor, aprobată prin Legea din 1932 (art. 28), este următoarea: președintele CMI, rectorul Academiei de arte frumoase, Rectorul Academiei de arhitectură, un delegat al Ministerului numit pe 5 ani, un membru ales dintre ei de directorii muzeelor de stat, tot pe 5 ani.

⁹ Participă Em. Bucuța, I. Andrieșescu, G. Oprescu, M. Bunescu, Mr. Al. Popa Lisseanu, G. Severeanu, Al. Tzigara Samurçaș, I. Pașa.

¹⁰ Participă I. Teodorescu-Sion, gen. Constandache, M. Bunescu, G. Oprescu, G. Petrașcu, Al. Popa Lisseanu, Al. Tzigara Samurçaș, I. Pașa.

¹¹ Detalii în procesele verbale nr. 2—3/18 și 23 oct. în Arh. Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, Dir. Artelor, Dos. 44/1933.

instituții de stat, în folosul obștesc și spre vaza națională, în care se adună, se păstrează, se expun și se publică obiecte de artă, adică produsele minii omenestii, din vremurile preistorice și pînă azi, cari, în afară de vîrsta și proveniența lor, prezintă mai ales interes din punct de vedere al culturii și artei noului sau epocii cărora aparțin. Ținta muzeelor de artă este astăzi, de a forma gustul artistic al vizitatorilor, a ne pătrunde de frumusețea artei și a resimți binefăcătoarele-i influențe și a întări sentimentul patriotic. Pentru revederea tristei stări în care se află mai toate colecțiile de artă din țară se impune, în primul rînd, elaborarea unei legi în care să se prevadă: 1. Stabilirea înțelesului muzeelor de artă și a celor istorice, împiedecîndu-se abuzul de a se numi astfel orice colecție particulară, cum de pildă s-a întîmplat de curînd cu donația făcută primăriei București intitulată »Muzeul de artă națională Dr. N. Minovici«, care se află la o mică distanță de »Muzeul de artă națională Carol I« cu care totuși nu are nici un punct de asemănare. Denumirea de muzeu nu o vor purta decît instituțiile cărora va fi acordată prin Decret Regal. II. Gruparea la Ministerul Artelor a tuturor muzeelor de artă și a colecțiilor de interes istoric sau regional din întreaga țară. Într-acest scop numai la București ar trebui să treacă la Ministerul Artelor: Muzeul Toma Stelian, testat Casei Școalelor, înainte de înființarea noului Minister al Artelor; 2. Muzeele așa-zise universitare azi dependente de Ministerul Educației Naționale, cum e, de pildă, Muzeul național de antichități din București, ale cărui colecții sînt chiar într-un local înafară de Universitate, acestui muzeu trebuie să-i revie și obiectele din săpături, cari, fără garanțiile de siguranță convenite se păstrează la seminarii în loc de a fi expuse, spre vederea tuturor, în muzeul căruia, de drept, îi aparțin; 3. Colecțiile aflate, fără rost, la CMI, de unde trebuie să treacă la secțiile respective ale Muzeului Național; 4) Toate muzeele de artă din țară și colecțiile mănăstirești, care nefiind consemnate, se sustrag oricărui control oficial. Fiînd grupate la Ministerul Artelor, colecțiile vor putea fi concentrate, după specialități și expuse cum se cuvine. Specialistul mai cerea un control asupra organizării muzeale, a spațiilor în care acestea sînt adăpostite¹².

La elaborarea unei noi legi își spunea cuvîntul și George Oprescu, care din 1931 era directorul Muzeului Toma Stelian. Acesta afirma că „Răul cel mare la noi, în capitala țării, în materie de artă plastică, este lipsa unui local demn de acest nume, în care să se strîngă operele ce sunt azi răspîndite, cu multă risipă de bani, pentru numeroasele administrații, în diverse muzee mici, improprii, unde nu se pot expune convenabil tablourile și statuile, și unde nici nu poate fi vorba de instituirea numeroaselor anexe, azi indispensabile activității oricărui muzeu care se respectă... Din punct de vedere al nivelului artistic, muzeul e condus de un Comitet artistic, compus din nouă persoane, numite în virtutea competenței lor în materie de artă și numărînd în sînul lor pictori, sculptori, critici și colecționari... Această organizare care a dat bune rezultate, este echivalentă celei a așa-numitelor «Trustees» (Comitete) din America, din Anglia și din multe țări europene... în materie de organizare și de răspundere, într-un domeniu așa de delicat cum este cel artistic este nevoie de vederi, care clarifică atmosfera și facilitează răspunderile...“¹³.

¹² Adresa Muzeului de Artă Națională Carol I. Referat nr. 46, 5 aug. 1940, în Arh. Min. Cultelor și Artelor, Dir. Artelor, Dos. 116/1940, f. 88—89, Arh. St. Buc.

¹³ Adresa Muzeului Toma Stelian. nr. 63/13 iulie 1940, în Arh. Min. Cultelor și Artelor, Dir. Artelor, Dos. 116/1940, f. 1—4, Arh. Stat. Buc.

Neintrînd în fondul problemei, G. Oprescu se oprea cu insistență — pledînd pro domo, dar justificat — asupra rolului conducătorului instituției, excluzînd artiștii dintre cei de ales în asemenea funcții. Pentru că — ne spune istoricul — „artistul dacă are talent are rolul să creeze, ceea ce este cu totul altceva decît să administreze ori să aleagă opere de artă. Iar dacă n-are talent, are și mai slabă justificare pentru a cere să fie director de muzeu. Apoi, prin însuși temperamentul lui, un artist se supune mai greu muncii ordonate și migăloase ce se cere de la un director de muzeu. Iar în ce privește competența artistică, un istoric de artă se presupune că o are și încă mai liberă de pasiune decît la un om, pe care necesitatea profesiei lui principale — producția artistică — îl obligă la o atitudine dîrză și intransigentă”¹⁴.

Pentru o nouă reglementare juridică, într-un mod clar, își expune părerea Marius Bunescu, director al Muzeului Atanasie Simu. Astfel, el consideră că „pentru ridicarea prestigiului muzeelor naționale, aceste înalte școale de știință și artă, trebuie să li se dea mai întîi o conducere unitară, atît științifică cît și administrativă.

Dacă din punct de vedere al conducerii, toate muzeele ar trece la Ministerul Cultelor și Artelor, formînd în cadrul Ministerului o unitate specială, cu birourile și serviciile de specialitate necesare, viața acestor instituții ar crește imediat în intensitate, luînd cu totul altă formă și altă importanță în viața culturală a Țării”¹⁵.

Pentru a fi explicit, M. Bunescu întocmește și un proiect de lege pentru organizarea muzeelor din țară, din care desprindem cîteva propuneri inedite.

Astfel proiectul prevede: un inventar general al muzeelor și un anuar general al personalului științific (art. 4—5); instituirea unei evidente a bunurilor de valoare istorică, artistică sau arheologică din posesia cultelor, care „vor putea fi strînse de stat într-un Muzeu al trecutului și civilizației românești”; oprirea oricărei forme de înstrăinare a bunurilor muzeale și autorizarea și controlul colecționării și comerțului cu astfel de bunuri (art. 16—17); obligativitatea spațiilor destinate depozitelor, laboratoarelor și atelierelor (art. 22). Acest artist atît de legat de viața muzeală este și cel ce propune o definiție: „muzeele naționale sunt instituții de colecționare și cercetări științifice, cu personal pregătit academic” (art. 6), care, evident, păstrează bunuri ce „formează patrimoniul statului român în mîinile ori-cui s-ar afla, și vor putea fi inventariate și fotografiate ori unde s-ar găsi” (art. 16); și o clasificare a acestor muzee: în *naționale* — „muzeele generale în care sunt cuprinse toate caracteristicile și epocile unei categorii de obiecte, sau ale unei idei complete de artă ori de știință” —; de *stat*; *recunoscute de stat* (regionale, județene, municipale ori comunale, particulare); *colecții private*¹⁶ (art. 34).

O comisie a Muzeelor Naționale, condusă de o mare personalitate, profesor universitar, în cadrul căreia urma să funcționeze un Secretariat General și un Inspectorat al muzeelor, comisie cu atribuții pe linia aprobării funcționării, înființării și construirii de unități muzeale, a numirii personalului, a controlului achizițiilor și cererilor la export (art. 25, 26, 33), completă propunerile amintite, făcînd din acest proiect cu 40 de articole¹⁷ unul din cele mai bune din istoria muzeografiei noastre.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Referat Muzeul At. Simu, nr. 218/25 iulie 1940, în Arh. Min. Cultelor și Artelor, Fond Dir. Artelor, dos. 116/1940, f. 5, Arh. Stat. Buc.

¹⁶ Anteproiectul la fond citat supra, f. 6—10, loc. cit.

¹⁷ Ibidem.

Între cei consultați pentru competența lor muzeografică recunoscută, la orice inițiativă de legiferare în domeniul muzeal, se numără și directorul *Muzeului etnografic din Cluj*. În proiectul său, publicat recent¹⁸, etnograful clujean aduce în discuție o serie de elemente, fără îndoială de o utilitate deosebită și cu o viziune ce a făcut ca această calitate să li se păstreze. Ne grăbim să le relevăm pe câteva: în expunerea sa de motive numind muzeul „tresorerie“, R. Vuia îl consideră „o carte deschisă, din care poate citi oricine și la orice vîrstă, de la analfabet și pînă la cărturarul cel mai învățat, căci el vorbește direct și te duce de-a dreptul la izvoarele cunoștinței“. În această „tresorerie“ — obiectele muzeale formează „un bun colectiv național“¹⁹, iar pentru a le proteja pot fi luate măsuri de expropriere sau, în cazul siturilor arheologice, și de constituire a unor rezervații (art. 6). Clasificarea muzeelor în: naționale²⁰, ținutale, regionale (generale și de specialitate) și județene, la care se adaugă cele locale — cu caracter memorial, municipale — apoi în clase de valoare: muzee de rangul I, II și III (art. 14), toate înscriu demersul de gîndire muzeografică al autorului la cea mai de sus cotă.

Cîteva aspecte care fac din acest proiect cel mai complet document juridic cunoscut pînă acum de noi²¹ reies și din scrisoarea pe care R. Vuia o destina Secretarului general al Ministerului Educației, Cultelor și Artelor în 24 aug. 1940 (nr. 359), scrisoare ce însoțea proiectul și care ne explică unele aspecte: „Acest proiect de lege a fost alcătuit încă în anul 1932, din însărcinarea Dlui prof. N. Iorga, pe atunci ministrul Instrucțiunii Publice. În vechea lege a muzeelor nu au fost luate din acest proiect numai cîteva părți. Ea este incompletă și în multe privințe nepotrivită cu interesul și dezvoltarea actuală a muzeelor. Se impune deci, neapărat, alcătuirea unei mai noi și mai complete legi a muzeelor. Anteproiectul alăturat a fost alcătuit cu multă grijă și cu cercetarea atentă a mai multor legi și regulamente din diferite țări ale Europei. Credem că el poate servi ca bază a unei noi legi a muzeelor din țară. Proiectul a fost revăzut de noi și modificat pentru împrejurările actuale. De asemenea a fost dat spre a fi văzut și de către un naturalist (dl. Prof. Al. Borza) și de un arheolog (dl. prof. Ctin Daicoviciu). Ambii s-au declarat de acord și mulțumiți cu prezentul proiect de lege, iar îndreptările cerute de Domniile lor au fost introduse la locul cuvenit.

¹⁸ Ioan Toșa, *Contribuția Muzeului Etnografic al Transilvaniei la dezvoltarea muzeografiei etnografice românești, 1922—1951*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, X, 1978, p. 48—61.

¹⁹ Articolul 1 din Anteproiect definește ca bun național „toate clădirile și obiectele de o reală valoare muzeală aflate sau ce se vor afla în sol sau la suprafață, fără considerare în a cui proprietate sunt, astfel: clădiri și relicvii istorice, hărți, cărți vechi și rare, documente, monede, inscripțiuni, arme, unelte, ustensile, sau orice obiect cuprins sub numirea de antichități, obiecte vechi de artă savantă, populară sau de artă industrială, obiecte etnografice, oseminte minerale, plante și animale rare, întrucît sunt obiecte muzeale, precum și orice alt obiect mai rar, ce prezintă un deosebit interes din punct de vedere științific și muzeal“.

²⁰ În rîndul muzeelor naționale R. Vuia considera că sînt cuprinse: Muzeul Gr. Antipa, Muzeul Național de Antichități, Muzeul Național de arte frumoase, Muzeul de artă religioasă, Muzeul de artă industrială, Muzeul Economiei Naționale, Muzeul Tehnologic Național și Muzeul Turistic Național.

²¹ Vezi la Mircea Dumitrescu, *Din tradiția muzeografiei românești. Un proiect de organizare a Muzeului Național din București*, în *Studii și comunicări, Etnografie-istorie*, Caransebeș, 1982, p. 301—311, prezintă Proiectul maiorului Dimitrie Papazoglu, din luna iunie 1859, cel dintîi și cu importante viziuni în ce privește organizarea activității muzeografice și a celei de protecție a bunurilor culturale.

Ar fi de dorit ca prezentul proiect să fie dat și altor specialiști spre a-și da avizul, pentru aceasta îl trimit în două exemplare... ar fi de dorit că proiectul să fie revăzut, îndeosebi în ce privește partea juridică, și de un specialist de la Contenciosul Ministerului.

Avînd în vedere că muzeele trebuiesc considerate institute de cercetări științifice, ținem de absolut necesar ca personalul muzeelor să fie asimilat în ce privește recrutarea, încadrarea și salarizarea, cu personalul institutelor universitare. Aceasta ar permite o legătură mai strînsă între muzee și Universitățile noastre și o trecere a personalului de la muzee la Universități și invers. ... Considerăm asimilarea personalului de la muzee cu cel al institutelor universitare ca un punct cardinal al prezentului proiect, care ar asigura muzeelor o normă precisă în privința salarizării și ar asigura dezvoltarea lor ca institute de cercetări științifice. Un alt punct cardinal este și instituirea Consiliului Superior al Muzeelor și a Inspectoratelor Regionale, de care avem absolută nevoie. Muzeele nu mai pot fi lăsate în starea haotică actuală, lipsite de orice organizație și conducere unitară... Director R. Vuia, Secretar T. Onișor²².

Cu formulările și propunerile pe care am ținut să le subliniem, proiectul de lege a muzeelor propus de R. Vuia se înscrie ca cel mai complet dintre toate cele cunoscute, multe din acestea avînd și azi valabilitate și, ca atare, meritînd să fie mai amănunțit studiate.

Între încercările de reglementare a legislației muzeelor, deseori s-a considerat că aceasta se poate realiza prin prisma situației unei singure instituții muzeale, respectiv a Muzeului Național de Antichități²³. De aceea, o ultimă încercare de acest tip, de care ne vom ocupa, cea din anul 1943, este însă viu criticată de unii din cei consultați²⁴. Astfel, față de prevederea (art. 24) care făcea din Muzeul Național de Antichități organul responsabil în ce privea cercetarea și ocrotirea siturilor arheologice și a bunurilor mobile descoperite, C. Daicoviciu, adresîndu-se președintelui Comisiunii Monumentelor Istorice, afirma: „Anteproiectul fiind absolut imposibil de acceptat, el neîndreptățind grav institutele universitare și muzeele regionale, periclitînd în mod serios progresul cercetărilor arheologice și al muzeelor din țară, am propus Onor. Minister, categorica respingere a acestui Anteproiect monstruos și convocarea la minister a tuturor celor interesați, pentru ca, împreună cu D-voastră ca președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice, să se pună bazele unui proiect de lege menit să asigure în mod normal și serios problema muzeelor și a cercetărilor de la noi, potrivit cu tradiția creată și ținînd seama de interesele tuturor și mai ales de interesele generale ale arheologiei românești...“²⁵ În același timp Ctin Daicoviciu îi scria Ministerului Culturii Naționale și al Cultelor, afirmînd despre proiect că „în forma în care este redactat acest Anteproiect nu se ține seamă și nu se respectă vechi și încercate instituții muzeale și de cercetări arheologice, cum sunt insti-

²² Adresa Muzeului Etnografic și a Parcului Național Cluj, nr. 359/24 aug. 1940, în Arh. Min. Cultelor și Artelor, Fond Dir. Artelor, Dos. 116/1940, f. 61, Arh. Stat. Buc.

²³ Situația ni se pare legată direct de funcțiile publice deținute în cadrul Ministerului de profil de diverse personalități — Gh. Tocilescu, V. Pârvan, I. Andrieșescu și Vladimir Dumitrescu — din rîndul universitarilor, istorici și arheologi, care au condus totodată ca directori respectivul muzeu și care astfel încereau o reglementare prin substituirea și subordonarea celorlalte muzee și a activității lor acestuia, și respectiv, a cercetării arheologice.

²⁴ Sub nr. 95—1943 anteproiectul se află și în arhiva ISC, supra, loc. cit.

²⁵ Adresa nr. 105/1943 a Institutului de Studii Clasice, din 1 dec. 1943, în Arhiva CMIT — MuzIstTrans.

tutele arheologice universitare, muzeele universitare, muzeele regionale și comunale, centralizându-se în mod cu totul ilogic, antiștiințific și potrivit intereselor dezvoltării normale a arheologiei românești, totul în jurul Muzeului Național din București. De aceea, propun ca în vederea alcătuirii unui proiect de lege care să constituie un real pas înainte spre organizarea normală și serioasă a arheologiei românești, să fie convocați la Minister profesorii titulari ai catedrelor de arheologie și istorie antică, directorii muzeelor regionale (Deva, Alba Iulia, Timișoara etc.) ca împreună cu directorul Muzeului Național de Antichități și cu Președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, să alcătuiască anteproiectul pe care îl dorește Onor. Minister . . ."²⁶

Prezentînd ideile și formulele juridice propuse ca reglementări pentru activitatea instituțiilor muzeale în perioada 1931—1943, nu facem altceva decît să reliefăm dificultățile prin care au trecut acestea pînă la clarificarea structurii și profilului lor, a atribuțiilor și sarcinilor specifice, a definitivării unor concepte — multe valabile încă. Simțînd nevoia unei legiferări aparte, pentru care au militat mari personalități, nu se făcea altceva decît să se acționeze în virtutea noii poziții, a rolului vizibil pe care muzeele îl jucau în viața culturală și științifică românească. Atunci, ca și astăzi, prin precizarea atribuțiilor, a structurilor organizatorice, a normelor de funcționare, muzeele doreau să li se recunoască, pe drept, locul cîștigat. Punînd de acord toate acestea, într-un sistem de interrelații juridice, se stabileau posibilități pentru o politică de stat, coordonată și controlată central, desfășurată pe baza unor norme științifice; o politică reală, de ocrotire a patrimoniului cultural-național.

Vor trece după 1944 încă 3 decenii pînă cînd legea ocrotirii patrimoniului cultural-național [legea 63/1974] va aduce o nouă linie strategică și o viziune unitară în politica muzeală, fără ca să fi epuizat formele de individualizare ca și formulele organizatorice, care se cer pentru o bună activitate a muzeelor.

IOAN OPRÎȘ

DEBATES ON A LAW OF THE MUSEUMS

(Abstract)

The activity of the museums in Romania, partially regulated by juridical arrangements already since 1892, but based on a decree of 1874, benefitted from a special law only in 1932.

The improve the juridical system underlying the museum activity, considerable efforts were made in the course of time. A number of personalities who carried on their activity in direct connection with the museums — R. Vuia, G. Oprescu, M. Bunescu, I. Andrieșescu, Al. Tzigara Samurcaș, C. Daicoviciu etc. — endeavoured to find the best ways to solve their activity.

The article presents some of these proposals seeking better juridical provisions, advanced between 1932—1944, all aimed at finding a precise place for museums among the cultural institutions.

After passing through several phases, the museum jurisdiction gradually managed to regulate the activity of this institution, depending on its place in the Romanian society, its role and means at its disposal. Thus, more adequate juridical forms were successively worked out, from which museums were to benefit later on.

²⁶ Adresa ISC. nr. 104/1943, 1 dec. 1943, ibidem.